

УДК 633.11:632.938

Судденко Ю.М.¹, кандидат с.-г. наук, науковий співробітник лабораторії селекції озимої пшениці**Стригун О.О.**², доктор с.-г. наук, старший науковий співробітник, завідувач лабораторії ентомології та стійкості сільськогосподарських культур проти шкідників¹Миронівський інститут пшениці імені В.М. Ремесла НААН України²Інститут захисту рослин НААН України

E-mail: suddenko.j@gmail.com

ГРУПОВА СТІЙКІСТЬ СОРТІВ ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ ПРОТИ ТРИПСА ПШЕНИЧНОГО ТА ЗЛАКОВИХ ПОПЕЛИЦЬ

Одними з найбільш поширених і шкідливих фітофагів пшениці м'якої озимої є трипс пшеничний (*Haplothrips tritici* Kurd.) та злакові попелиці (*Sitobion avenae* F., *Rhopalosiphum padi* L. та *Brachycolus noxius* Mordv.). Ротовий апарат у шкідників сисного типу. Тому висмоктуючи поживні речовини із рослин, вони впливають як на масу 1000 зерен, так і на якість. Окрім безпосередньої шкоди, комахи є переносниками вірусних хвороб. У роки масового розмноження попелиць знижують урожай пшениці озимої на 10–15%. За наявності на початку фази колосіння 20–30 трипсів на один колос втрачають врожай сягають понад 14%. Живлення личинок на зернівках призводить до зниження врожайності зерна на 2–5%, за масового розмноження – до 14–24%.

Мета досліджень полягала в удосконаленні елементів системи захисту пшениці м'якої озимої від трипса пшеничного та злакових попелиць за рахунок більш широкого використання стійких сортів інтенсивного типу.

Експериментальні дослідження проводили в 2014–2016 рр. у розсаднику екологічного сорто-випробування Миронівського інституту пшениці імені В. М. Ремесла НААН України (МІП імені В. М. Ремесла). Здійснено оцінку рівня стійкості 20 перспективних сортів пшениці м'якої озимої

миронівської селекції проти трипса пшеничного та злакових попелиць. Обліки чисельності популяції фітофагів проводили за загальноприйнятими та спеціальними методами у сільськогосподарській ентомології та захисті рослин.

Встановлено, що в середньому за три роки досліджень групову стійкість пшениці м'якої озимої проти трипса пшеничного та злакових попелиць проявили сорти 'Миронівська ранньостигла', 'Смуглянка', 'Монотип' та 'Оберіг Миронівський'. Середньостійкими за цим комплексом шкідників виявилися сорти 'Веста', 'Сніжана', 'Колос Миронівщини', 'Ювіляр Миронівський' та 'Горлиця миронівська'. Стійкими проти трипса пшеничного і середньостійкими проти попелиць були сорти 'Ремеслівна', 'Наталка' та 'Легенда Миронівська' і навпаки, стійкими проти попелиць та середньостійкими проти трипса – сорти 'Богдана', 'Достаток', 'Світанок Миронівський' та 'Мирлена'.

Отже, сорти селекції МІП імені В.М. Ремесла характеризуються достатньою стійкістю проти таких небезпечних шкідників, як трипс пшеничний та злакові попелиці. Впроваджуючи такі сорти у виробництво, можна досягти збільшення урожайності пшениці м'якої озимої без додаткових затрат.

УДК 633.853.74:631.6

Сябрук Т.А., молодший науковий співробітник**Коновалова В. М.**, доктор філософії, директор**Тищенко А.В.**, доктор с.-г. наук, завідувач лабораторії агротехнологій

Асканійська державна сільськогосподарська дослідна станція Інституту зрошуваного землеробства НААН України

E-mail: tanyasabruk82@ukr.net

ВПЛИВ ЗАСТОСУВАННЯ ДЕСИКАНТІВ НА УРОЖАЙНІСТЬ ТА ЯКІСТЬ НАСІННЯ КУНЖУТУ

Кунжут – одна з найбільш цінних культур, але мало поширена та мало вивчена науковцями України. Кунжут або сезам – стародавня культура рослина, яка приваблювала людину досить високим вмістом олії в насінні (50–65%). Насіння кунжуту використовують для виготовлення різноманітних кондитерських виробів. Крім олії, в насінні кунжуту міститься близько 27% білка і 20% вуглеводів, залізо, фосфор, кальцій, вітамін Е, а також лінгам, який уповільнює процеси старіння.

Вирощування кунжуту є високорентабельним, але втрата насіння через нерівномірне достигання призводить до зниження рівня урожаю. Під час достигання коробочки нижчих рядів розта-

шування досягають раніше і починають розкриватися, тоді як верхня частина рослин стоїть ще зеленою. Великий вплив на достигання кунжуту мають погодні умови. Дощова та холодна погода наприкінці вегетації рослин кунжуту не сприяє одночасному розвитку та дозріванню насіння, та є основним чинником який призводить до підвищення вологості насіння, що погіршує його кондиційні властивості, знижує його якість, а отже і ціну, також негативно відображається на показниках урожайності. Застосування десикантів забезпечує рівномірне підсихання рослин та зменшує передзбиральні втрати насіння.

Мета науково-дослідної роботи встановити вплив застосування десикантів на урожайність

та якість насіння кунжуту, визначити оптимальні строки обприскування рослин. Дослідження проводилися на протязі 2020–2021–рр. на полях Асканійської державної сільськогосподарської дослідної станції ІЗЗ НААН. За умовами досліджували три десиканти: Баста, Реглон Супер та Раундап Макс та дві фази застосування: при побурінні 70–75% та 80–85% коробочок.

За результатами досліджень встановлено, що застосування десикантів у фазу 70–75% побуріння коробочок сприяло більш рівномірному висиханню рослин кунжуту, своєчасному збиранню насіння та, відповідно, зменшенню його

втрат, що забезпечило підвищення врожайності на 0,17–0,33 т/га порівняно з контрольним варіантом. Застосування препарату Реглон Супер забезпечило найвищий рівень урожайності – 1,18 т/га, маса 1000 насінин при цьому склала 2,60 г, що на 0,09 г менше ніж на контрольному варіанті без застосування десикантів.

Отже, кращим строком застосування десикантів на посівах кунжуту є фаза 70–75% побуріння коробочок та використання препарату Реглон Супер, що сприяло рівномірному підсиханню рослин, зменшило передзбиральні втрати насіння та забезпечило урожайність на рівні 1,18 т/га.

УДК 633.88:582.998

Тарасюк В.А., кандидат с.-г. наук, асистент кафедри землеробства, ґрунтознавства та захисту рослин

Безвіконний П.В., кандидат с.-г. наук, доцент кафедри садово-паркового господарства, геодезії і землеустрою

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»

E-mail: peterua@meta.ua

АГРОТЕХНІЧНІ АСПЕКТИ ВИРОЩУВАННЯ РОЗТОРОПШІ ПЛЯМИСТОЇ В УМОВАХ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

Останнім часом внаслідок відсутності вітчизняної сировини для приготування різних видів ліків виникає необхідність у розширенні площ під лікарські рослини, у тому числі, розторопшу плямисту для підвищення конкурентоспроможності та покращення економічних показників виробництва даних культур. Цей факт зумовлений різними чинниками, але найголовніший – недосконалі технології вирощування цих специфічних культур. Актуальними залишаються питання строків, способів сівби та норм висіву насіння. Таким чином, розширення її виробництва з допомогою вдосконалення технології вирощування може бути джерелом збільшення виробництва дешевої лікарської сировини.

Метою наших досліджень було вивчення строків сівби, способу сівби та норм висіву насіння розторопші плямистої сорту 'Бойківчанка' на формування урожайності та біохімічних показників в умовах Правобережного Лісостепу України.

Дослідження проводились на дослідному полі Навчально-виробничого центру «Поділля» Закладу вищої освіти «Подільський державний університет» впродовж 2018–2020 років. Ґрунт дослідного поля – чорнозем типовий вилужений, малогумусний, середньосуглинковий. Повторність у досліді чотириразова, розміщення ділянок систематичне, площа облікової ділянки 54 м², розмір захисних смуг – 1,5 метри.

Результатами досліджень встановлено, що посів проведений у більш пізній строк, поступається ранньовесняному строкові сівби за врожайністю та за якісними показниками насіння. Найбільшу урожайність насіння розторопші

плямистої – 1,01 т/га отримали при рядковому способі сівби з нормою висіву 500 тис. схожих насінин на гектар, подальше збільшення норми висіву призводить до загущення посівів та зниження урожайності. Збільшення ширини міжрядь до 45 і 60 см призвело до значного зниження урожайності насіння розторопші – 0,93–0,88 т/га та 0,77–0,82 т/га відповідно. Строки сівби одночасно з ранніми ярими (перша декада квітня) сприяють збільшенню урожайності насіння в середньому на 0,24 т/га.

Посіви раннього строку сівби відрізняються високим вмістом олії в насінні, і даний показник коливався за варіантами від 32,4 до 33,1%, а за пізнього строку сівби – від 30,1% до 31,2%. Така тенденція спостерігається і за вмістом протеїну. Широкорядний спосіб сівби з міжряддям 60 см дозволяє збільшити вміст олії на 0,7% порівняно з рядковим способом сівби. Посіви раннього строку дозволяють збільшити вихід олії з гектара загалом на 93 кг проти пізніх строків, а протеїну – на 37 кг. Перевага суцільного способу сівби перед широкорядним за першого строку сівби у середньому склала близько 39 кг – олії та 15 кг – протеїну, та 4 кг і 2 кг за другого строку сівби, відповідно.

Таким чином, для отримання високоякісного насіння розторопші плямистої сорту 'Бойківчанка' в умовах Правобережного Лісостепу України слід висівати насіння рядковим способом в першу декаду квітня з нормою висіву насіння 500 тис. шт. на гектар, що дозволяє отримати найвищий вихід олії – 327 кг/га, перетравного протеїну – 163 кг/га при урожайності насіння 1,01 т/га.